
**DOKTORI
MŰHELYTANULMÁNYOK
2016**

**Széchenyi István Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola**

**DOKTORI
MŰHELYTANULMÁNYOK 2016.**

Széchenyi István Egyetem Állam- és
Jogtudományi Doktori Iskola

**DOKTORI
MŰHELYTANULMÁNYOK
2016.**

Széchenyi István Egyetem Állam- és
Jogtudományi Doktori Iskola

Szerkesztette: Dr. Kecskés Gábor PhD.

© a tanulmányok szerzői

© Széchenyi István Egyetem, 2016

ISSN 2064-1788

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a mű bővített, illetve rövidített változata kiadásának jogát is. A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül sem a teljes mű, sem annak része semmiféle formában nem sokszorosítható.

Kiadja a Széchenyi István Egyetem Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola. Megjelent az Universitas-Győr Nonprofit Kft. gondozásában. Műszaki szerkesztő: Nagy Zoltán
Készült a Palatia Nyomda és Kiadó Kft. nyomdájában. Felelős vezető Radek József

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék	3
Előszó	4
Tanulmányok	
Bencze Krisztina: <i>Poligráfus hazugságvizsgálat a bizonyítékok rendszerében</i>	7
Béres Nóra: <i>A Nemzetközi Büntetőbíróság és az ENSZ Biztonsági Tanácsának kapcsolata által felvetett legfontosabb gyakorlati problémák</i>	18
Fehér Júlia: <i>Mobilpiaci helyzetkép Európában: a páneurópai hálózat születése – a Deutsche Telekom euópai integrált szolgáltatói modellje</i>	31
Görög Dóra: <i>Az etnikai diszkrimináció kezelése Romániában – az Országos Diszkriminációellenes Tanács határozatainak hatása a joggyakorlatra</i>	42
Kelemen Roland: <i>Különleges megtorló-számonkérő jogintézmények Magyarországon a katonai büntetőjog területén a két világháborút követően</i>	51
Kiss-Kondás Eszter: <i>Gondolatok a jogellenes gyermekelvitel hazai kérdéseiről</i>	68
Kocsis Diána: <i>A fellebbezés jogintézményének összehasonlítása a magyar és a szlovák közigazgatási eljárásjogban</i>	80
Kovács Dominika: <i>A megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásáról: a megváltozott munkaképesség tényének eltitkolása</i>	91
Kovács Ildikó: <i>A piaci alapszabadságok és az alapvető jogok kapcsolata</i>	104
Kovács Viktória: <i>A tengeri fuvarjog jövője? A Rotterdami Egyezmény</i>	122
Lengyel Júlia: <i>A munkáltatók munkaerő kiválasztási gyakorlata a diszkrimináció tükrében</i>	135
Masa Gabriella: <i>Gyermekgyilkosság Szeged büntetőjogi ítélezési gyakorlatában a XIX. század közepén</i>	147
Murányi Klaudia: <i>A makroprudenciális felügyeleti funkció és a prudenciális eszközök közötti kapcsolat</i>	161
Oláh Miklós: <i>A polgári jogi felelősség funkciói</i>	176
Szabó András: <i>A feltételes szabadságra bocsátás gyakorlati kérdései a 2012. évi C. törvény tükrében</i>	192
Szarvas Hajnalka: <i>A Szent Korona-tan aktualitása</i>	205
Sziebig Orsolya Johanna: <i>A veszélyeztetett fajok kereskedelmének szabályozása: kétségek és új tendenciák</i>	217
Tóth Dávid: <i>A pénzhamisítás deliktumának szabályozása Németországban</i>	229

A veszélyeztetett fajok kereskedelmének szabályozása: két-ségek és új tendenciák¹

Sziebig Orsolya Johanna

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
ojsziebig@juris.u-szeged.hu

1. Bevezetés

A veszélyeztetett fajok kereskedelmének szabályozása tekintetében a XX. század második felében történt nagy előrelépés a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló, 1973-ban elfogadott egyezmény (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora* – a továbbiakban: CITES-egyezmény)² elfogadásával. Mindez annak köszönhető, hogy a természet- és környezetvédelem, az ökoszisztéma és a biodiverzitás³ megőrzése egyre nagyobb szerepet kap nemzetközi, regionális és lokális szinten egyaránt. Az ipari forradom óta felgyorsuló környezetrombolás következményeinek felismerése és kezelése a nemzetközi közösség kiemelt feladatává és célkitűzésévé vált. Megemlíthetjük az Egyesült Nemzetek programjai keretében kimunkálódó fenntartható fejlődés koncepcióját, az elfogadott többszáz környezetjogi vonatkozású egyezményt, amelyek egy egységet képezve igyekeznek legalábbis megőrizni a jelenlegi állapotot, illetve a nemzetközi közösség egészét bevonva javítani azt.

Ennek a szabályozási körnek része a veszélyeztetett fajokra vonatkozó kiterjedt egyezményi és védelmi rendszer, amelynek egyik szegmense az 1973 óta fennálló kereskedelmi szabályozás. Mivel már több évtizedes tapasztalatok állnak rendelkezésre a rendszer hatékonyságáról és működéséről, az államok folyamatosan igyekeznek tanulni az esetleges hibákból és hiányosságokból, így fejlesztve azt a minél eredményesebb működés tekintetében. Azonban természetesen e nemzetközi szisztéma mellett minden régió és állam igyekszik a saját szabályozásán keresztül támogatni annak működését – legyen szó az Amerikai Egyesült Államokról, az Európai Unióról vagy akár Magyarországról. Azonban mindig is voltak kétségek a kereskedelmi szabályozással kapcsolatban, amelyek vizsgálata ugyancsak hozzájárul a rendszer fejlesztéséhez.

¹ Ez a tanulmány a TÁMOP-4.2.2.B-15/1/KONV-2015-0006 „A tehetség értékének kibontakoztatása a Szegedi Tudományegyetem kiválósága érdekében” projekt támogatásával valósult meg.

² Magyarországon kihirdette a 2003. évi XXXII. törvény.

³ Biológiai sokféleség, amely értelmezhető mind a fajok száma, mind pedig az egy fajon belüli genetikai sokféleség tekintetében.

Jelen tanulmány keretei között megkísérlem összefoglalni és bemutatni a fennálló kereskedelmi szabályozási rendszert, felvázolna az esetleges hiányosságokat és kérdéseket is.

1. A veszélyeztetett fajok kereskedelmére vonatkozó szabályozás kialakulása

*„A természet varázsát ontja bőven.
A fűben, a virágban és a kőben.
Ő nincs a földön oly silány anyag,
Mely így vagy úgy ne szolgálná javad;
De nincs oly jó, melyben ne volna vész,
Ha balga módra véle visszaélsz!”
(William Shakespeare: Rómeó és Júlia)*

Az emberi tevékenységnek negatív hatása van a vadvilágra, mivel a természetes élőhelyeket az emberi igényeket jobban szolgáló földterületekké alakítja, másrésztől egyes vadon élő fajok kizsákmányolását azok gazdasági értékétől teszi függővé. A vadvilág megőrzése megköveteli mind az ismeretterjesztést, mind pedig a hatékony cselekvést, kiterjesztve azt az információgyűjtésre, monitoring tevékenységekre és a nemzetközi megállapodások rendszerének fejlesztésére.⁴ A felismerés, hogy a káros folyamatok kizárólag nemzetközi összefogással állíthatóak meg és a vadvilág fenyegető pusztulása arra sarkallta a legfontosabb kapcsolódó szervezeteket, hogy összefogjanak: létrejött az ICCWC,⁵ amelynek feladata a koordináció, valamint a vadvilágot és az erdőket pusztító bűncselekmények elleni minden irányú határozott fellépés. Az összefogásban részt vesznek továbbá a CITES Titkárság, az INTERPOL, az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatala,⁶ a Világbank és a Vámügyi Világszervezet is.

A nemzetközi környezetjog területén történő egyezményalkotás a második világháború utáni időszakban következett be jelentős gyorsulás, fejlődés. Addig elsősorban kétoldalú halászati egyezményeket kötöttek egymással az államok, azonban a globális, nagy jelentőségű szerződések az 1960-as, 1970-es évektől kezdődően születtek meg a környezetvédelemben.⁷ A nemzetközi jog, és annak területe, a nemzetközi környezetvédelmi jog is mindig a fennálló problémákra reagál, így fogalmazódott meg a nemzetközi közösség nyolc államában, hogy a veszélyeztetett fajok kereskedelmét valamilyen korlátok

⁴ Protecting Endangered Species. *Environmental Policy and Law*, Vol. 3 (1977) 56.

⁵ The International Consortium on Combating Wildlife Crime, <https://www.cites.org/eng/prog/iccwc.php>.

⁶ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC).

⁷ A nemzetközi környezetjog fejlődéséről bővebben: Sands, Philippe: *Principles of International Environmental Law. Third Edition*. Cambridge University Press, Cambridge, 2012. 22-49.

Doktori Műhelytanulmányok 2016.

közé kellene szorítani. A CITES Egyezmény kettős céllal jött létre,⁸ i) először is annak érdekében, hogy megállítsa a vadon élő állat- és növényfajok eltűnését, ii) másrészt a kihalással fenyegetett fajok védelmének előmozdítása érdekében. Az Egyezmény azonban nem minden veszélyeztetett faj védelmét foglalja magában, csupán azokra tér ki, amelyeket érinti a nemzetközi kereskedelem. A nemzetközi közösség bizonyos kockázatot is vállalt az Egyezmény megalkotásával, hiszen nem álltak rendelkezésre pontos adatok a veszélyeztetett fajok kereskedelméről, így megbecsülni sem lehetett a szabályozás környezeti és gazdasági hatásait.⁹

De pontosan mely körülmények is indokolták a szabályozás megalkotását? Főként a felismerés, hogy a fajok pusztulása súlyos környezeti fenyegetést jelent. A fajok pusztulása természetes jelenség az élővilágban, azonban az emberiség tevékenysége – részben a természetes élőhelyek felszámolása – azt eredményezte, hogy a természetes kihalás rátájánál sokkal nagyobb mértékű a pusztulás, így évente mintegy 5-20 ezer közötti faj eltűnését feltételezik. Amennyiben ez a tendencia folytatódik, a fajok mintegy 10%-át fenyegeti a teljes eltűnés.¹⁰ A fajok védelme elképzelhetetlen nemzetközi szabályozás nélkül, hiszen azok kereskedelme országhatárokon átívelő jelenség.

Manapság sokszor vezető érdekesség és hír, hogy bizonyos fajokból az utolsó példányokat fegyveresek őrzik, az egyébként a védelmükre létrehozott rezervátumok területén belül is. Legutóbb éppen az északi fehér orrszarvúkról szóló hírek láttak napvilágot, bár a többes szám alkalmazása esetükben már valószínűleg nem sokáig lesz aktuális, hiszen 2014-re összesen négy szabadon élő egyed maradt Afrikában – „köszönhetően” az orrvadászok tevékenységének.¹¹

---

⁸ Ezt támasztja elő az Egyezmény *preambuluma* is, amely a következőképpen szól: „a Szerződő Államok, felismerve, hogy a vadon élő állatok és növények sok szép és változatos formájukban a föld természeti rendszereinek pótolhatatlan részét képezik, amelyeket a jelen és a jövő nemzedékek számára meg kell óvni, tudatában annak, hogy a vadon élő állatok és növények egyre nagyobb esztétikai, tudományos, kulturális, pihenési és gazdasági értéket jelentenek, felismerve, hogy a népek és Államok saját vadon élő állat- és növényviláguk legjobb oltalmazói, illetőleg azoknak kell lenniük, felismerve továbbá, hogy a nemzetközi együttműködés alapvető jelentőségű a vadon élő állatok és növények bizonyos fajainak a nemzetközi kereskedelem útján történő túlzott mértékű kiaknázásától való megóvásában, meggyőződve az e célt szolgáló megfelelő intézkedések megtételének sürgősségéről.”

⁹ Legislative Development: Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora. *Law and Policy in International Business*, Vol. 6. (1974) 1211-1228.

¹⁰ Báldi András: Természetvédelmi biológia: a biodiverzitás megőrzésének tudománya. *Magyar Tudomány*, 2006/6, 650. <http://www.matud.iif.hu/06jun/02.html>.

¹¹ Platt, John: *Only 4 Northern White Rhinos Remain in Africa: Inside the Last Attempts to Breed and Save Them*. <http://blogs.scientificamerican.com>.

Doktori Műhelytanulmányok 2016.

A CITES Egyezmény 1975 júliusában lépett hatályba, a tizedik¹² ratifikációs okmány beérkezése után, jelenleg 181 állam részes fele, így jelentős nemzetközi támogatottság áll az Egyezmény mögött, amelynek megfelelően a Részes államoknak megfelelő kereskedelmi kontrollt kell biztosítaniuk.¹³ Az Egyezmény kiterjed bármely, a függelékeiben szereplő faj élő vagy élettelen egyedeire, bármely könnyen felismerhető részére vagy származékára, azok kereskedelmére, re-exportjára és tengerből való behozatalára.¹⁴

Az Egyezmény három kategóriába sorolja a védett növény- és állatfajokat, és mindegyik tekintetében különböző alapelvek által vezérelt szabályozás állapít meg. Így az ún. I. Függelékbe azon kipusztulással fenyegetett fajok tartoznak, amelyeket a kereskedelem érint, vagy érinthet. Ezekre különösen szigorú szabályokat kell megállapítani, így a kereskedelem engedélyezése csak kivételesen lehetséges. A II. Függelékbe azon fajok tartoznak, amelyeket bár közvetlenül nem fenyeget a kipusztulás, azonban ez bekövetkezhet, ha ezen fajok kereskedelmét nem helyezik szigorú szabályozás alá. A III. Függelék tartalmaz minden olyan fajt, amelyről az Egyezményben részes bármely állam megállapította, hogy a szabályozás tárgyát képezi a joghatósága alá tartozó területen a kiaknázás megelőzése vagy megtiltása miatt, és a többi részes állam együttműködését igényli a kereskedelem ellenőrzésében.¹⁵

2. A CITES működési keretei és finanszírozása

Természetesen az Egyezmény végrehajtásához nélkülözhetetlen egy adminisztratív működési keret létrehozása, amely a CITES Egyezmény vonatkozásában a Titkárság, amelynek központja Genfben található. Az Egyezmény XII. Cikkének első bekezdése írja elő, hogy a Titkárságról az Egyesült Nemzetek Környezetvédelmi Programjának Végrehajtó Igazgatósága¹⁶ gondoskodik, amely megállapodást kötött az IUCN-el¹⁷ a Titkárság működtetéséről. A Titkárság finanszírozása az UNEP részéről történt. Jelenleg a szervezet finanszírozását az ún. CITES vagyonkezelői alap biztosítja, amely elsősorban a tagok hozzájárulásából tartja fenn magát. Azonban lehetőség van arra is, hogy alkalmanként külső támogatást is juttassanak a Titkárságnak az Egyezmény

¹² Amerikai Egyesült Államok, Nigéria, Svédország, Tunézia, Svájc, Ciprus, Ecuador, Chile, Uruguay és Kanada.

¹³ Magyarország 1985 óta részes fél.

¹⁴ CITES Egyezmény, I. cikk: „Meghatározások”.

¹⁵ CITES Egyezmény, II. cikk: „Alapelvek”.

¹⁶ Egyesült Nemzetek Környezetvédelmi Programja (United Nations Environment Programme – UNEP).

¹⁷ IUCN: *International Union for Conservation of Nature*, amelynek mind államok, mind kormányzati és nem-kormányzati szervek is egyaránt tagjai lehetnek. Az IUCN-nek jelenleg mintegy 1200 tagja van.

Doktori Műhelytanulmányok 2016.

céljai elérésének elősegítésére, így az Európai Bizottság is mintegy 1 millió eurót juttatott annak érdekében, hogy a CITES végrehajtása minél hatékonyabban történjen meg a fejlődő országokban. Ehhez a kezdeményezéshez más államok is csatlakoztak, így az Amerikai Egyesült Államok, Dánia, Franciaország, Japán, Norvégia, Észak-Írország, Nagy-Britannia és Katar. A CITES létrejöttének 35. évfordulóján, 2010-ben, a Genfi Természettörténeti Múzeumban rendeztek különleges fogadást Svájc támogatásával.¹⁸ A Titkárság feladatait részletesen az Egyezmény XII. Cikke¹⁹ határozza meg, amely köre átfogja a mindennapi adminisztratív feladatok elvégzését, de ugyanígy ide tartozik a tudományos és kutatási feladatok ellátása is. Éppen ezért az Egyezmény hatékonysága nagyban függ a Titkárság kapacitásától. Így az eredetileg tizenegy személyt foglalkoztató Titkárság mára kiterjedt szervezetrendszerre vált.²⁰

A Titkárság munkáját az *Állandó Bizottság* segíti, különösen az Egyezmény végrehajtása tekintetében, valamint a költségvetéssel kapcsolatos funkciói is vannak. Az *Állandó Bizottság* tagjai a hat nagyobb földrajzi régiót (Afrika, Ázsia, Európa, Észak-Amerika, Közép- és Dél-Amerika és a Karibi térség, valamint Óceánia) képviselő tagokból áll.²¹

¹⁸ *How is CITES Financed?* <https://cites.org/eng/disc/fund.php>.

¹⁹ „2. A Titkárság feladatai a következők:

- a) a Résztes Felek tanácskozásainak megszervezése és a lebonyolítás biztosítása;
- b) az Egyezmény XV-XVI. Cikke szerinti feladatok ellátása;
- c) tudományos és műszaki tanulmányok végzése a Résztes Felek konferenciája által jóváhagyott programokkal összhangban, amelyek hozzájárulnak az Egyezmény végrehajtásához, beleértve az élő példányok megfelelő előkészítésére és szállítására vonatkozó szabványok és a példányok azonosítási eszközeire vonatkozó vizsgálatokat;
- d) a Résztes Felek jelentéseinek a tanulmányozása, azok figyelembevételével további tájékoztatás kérése a Résztes Felektől, amennyiben ezt a Titkárság az Egyezmény végrehajtásának biztosítása érdekében szükségesnek tartja;
- e) a Résztes Felek figyelmének felhívása az Egyezmény céljaival kapcsolatos bármely kérdésre;
- f) az I-III. Függelék időszerűsített kiadásainak időszakonkénti megjelentetése és szétosztása a Résztes Felek között minden olyan tájékoztatással együtt, amely megkönnyíti az ezekben a Függelékben szereplő fajok példányainak azonosítását;
- g) éves jelentések készítése a Résztes Felek számára saját munkájáról, az Egyezmény végrehajtásáról, illetőleg más olyan jelentések készítése, amelyek a Résztes Felek tanácskozásaihoz szükségesek lehetnek;
- h) ajánlások készítése az Egyezmény céljainak megvalósítására és rendelkezéseinek végrehajtására, beleértve a tudományos vagy műszaki jellegű információk cseréjét;
- i) bármely olyan más feladat ellátása, amellyel a Résztes Felek megbízzák.”

²⁰ <https://cites.org/eng/disc/sec/index.php>.

²¹ Standing Committee, <https://cites.org/eng/disc/sc.php>.

Doktori Műhelytanulmányok 2016.

1987-ben az Ottawai Konferencián kerültek megalakításra az *Állat- és Növény Bizottságok*, amelyek szakértők bevonásával segítik az érintett területekre vonatkozó kereskedelmi szabályok megalkotását.²²

A szervezeti struktúrában legnagyobb jelentőséggel a *Részes Felek Konferenciája* (Conference of the Parties – COP vagy COPs) bír, amely minden második vagy harmadik évben újratárgyalja a legfontosabb kérdéseket: a Függelékben szereplő fajok listáját, az Egyezményhez való csatlakozás lehetőségeit, a végrehajtás sikerességét. Az utóbbi érdekében programokat alkot, és mindezen kérdéseket *határozatokba* és *döntésekbe* foglalja. A tizenhetedik Konferenciát 2016. szeptember 25. és október 5. között, Johannesburgban tartják.²³

3. A CITES állandó megújulása

Ahogy arra korábban utalt a tanulmány, az Egyezmény mögött az első pillanattól kezdve széles körű támogatottság állt a nemzetközi közösség részéről. 1976-ra mintegy huszonnyolc állam ratifikálta az Egyezményt, és a tagok száma²⁴ tendenciózusan növekedett egészen napjainkig. Azonban éppen ezért szükséges, hogy az Egyezmény is folyamatosan alkalmazkodjon az újonnan csatlakozó államok igényeihez, és a nagyobb taglétszám mellett a végrehajtás továbbra is hatékony tudjon maradni. Emiatt bírnak olyan kiemelt jelentőséggel a Részes Felek konferenciái (COP), hiszen ennek keretében elfogadott határozatokon keresztül tudnak a felek alakítani a fennálló rendszeren, szabályokon, így alkalmazkodva a kihívásokhoz. Azonban az újító szabályok elfogadása nem csak az elmúlt időszakra jellemző, hanem ha végigtekintjük a CITES Egyezmény történetét, eltérően a legtöbb nemzetközi egyezménytől, az sohasem volt leírható statikus rendszerként. Inkább jellemezhető egy, az eredeti alapokon és értékeken nyugvó, de folytonosan változó, *dinamikus szabályanyagként*.

Ez megmutatkozott a kezdeti időszakban is, hiszen már az első, *Bernben*, 1976. november 2. és 6. között tartott Konferencián is jelentős módosításokat eszközöltek. A konferencián részt vett az akkori 22 részes állam mellett 12 megfigyelő állam is, azonban számos érdeklődő nemzeti és nemzetközi szervezet is jelen volt.

Maga az Egyezmény XI. Cikke is előírja a Részes államok Konferenciájának főbb feladatait, annak harmadik bekezdésében.²⁵ Azonban a legfontosabb teendő

²² Animals and Plant Committees, https://cites.org/eng/disc/ac_pc.php.

²³ <https://cites.org/eng/disc/cop.php>.

²⁴ https://cites.org/sites/default/files/cites_map_1.gif.

²⁵ „3. A rendes vagy rendkívüli ülészakon a Részes Felek áttekintik az Egyezmény végrehajtását és

a) meghoznak minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy lehetővé tegyék a Titkárság számára feladatai elvégzését és ezekhez szükséges pénzügyi előírásokat fogadjanak el;

Doktori Műhelytanulmányok 2016.

az Egyezmény elfogadása óta felismert problémákra való válaszadás, és az Egyezmény továbbfejlődési lehetőségeinek a megteremtése voltak, amellyel kapcsolatosan a felek számos javaslatot tettek. Azonban itt meg kell említeni egy hatásköri kérdést. A felek két, illetve háromévente tartott találkozói elsősorban nem az Egyezmény módosítását végzik, hanem a Függelékben szereplő állatfajok listájának felülvizsgálatát. Az Egyezmény érdemi módosítása annak XVII. Cikke alapján történik, amely előírja a rendkívüli ülészak összehívását.²⁶ Visszatérve az első konferenciára, a tanácskozás alapvetően két bizottság: a Tudományos, valamint az Adminisztratív és Jogi Bizottság keretei között zajlott. A *Tudományos Bizottság* elsősorban a Résztes Felek által a Függelékekbe felvételre javasolt állat- és növényfajokkal foglalkozott. Így a legnagyobb veszélyben lévő fajok, mint a krokodilok, tengeri teknősök, főemlősök, elefántok, prêmes fajok, pitonok és boák és a préri madarai, a cikászok, az *Arecaceae* pálma, a fa páfrányok és a *Didiereaceae* kerültek fel a listára.

Azonban két hipotézis beigazolódott a felvételi folyamat során: inkább vegyenek fel olyan fajokat is a listára, amelyeknél a bizonyítékok tisztázatlanok, mintsem fordított irányba tévedjenek, valamint inkább magasabb rendszertani kategóriákat helyezzenek védelem alá, mintsem alfajokat. Elkészerítő tapasztalat az afrikai elefántok példája. A bevett eljárásnak megfelelően a II. Függelékbe kerültek. Ez a populáció drámai csökkenését eredményezte a térségben. A *Tudományos és Jogi Bizottság* munkájának eredményeképpen határozatok születtek különleges munkacsoportok létrehozásáról végrehajtási kérdések tekintetében, a Titkárság későbbi kilátásairól és természetéről, valamint a nem résztes felek későbbi csatlakozási lehetőségeiről.²⁷

Eddig tizenhat COP-ot tartottak, a Résztes Felek különböző városaiban, ahol számos határozatot fogadtak el az Egyezmény egyes szakaszainak

---

b) megvitathatják és elfogadhatják az I-II. Függelék módosítását a XV. Cikknek megfelelően;

c) áttekinthetik az I-III. Függelékben szereplő fajok állományának helyreállítása és megőrzése terén elért előrehaladást;

d) átvehetik és megvitathatják a Titkárság vagy bármelyik Résztes Fél által előterjesztett jelentéseket;

e) ha helyesnek ítélik, ajánlásokat tehetnek az Egyezmény hatékonyságának fokozására.”

²⁶ Egyezmény, XVII. Cikk, 1. bekezdés. „A Titkárság tartozik összehívni a Résztes Felek konferenciájának rendkívüli ülészakát, ha a Résztes Felek legalább egyharmada írásban kéri az Egyezmény módosításának megvitátását és elfogadását. Az ilyen módosításokat a jelenlevő és szavazó Résztes Felek kétharmados többségének kell elfogadnia. Ebből a szempontból a „jelenlevő és szavazó Résztes Fél” kifejezés a jelenlevő és igenel vagy nemmel szavazó Résztes Feleket jelenti. A szavazástól tartózkodó Résztes Felek nem számítanak be a módosítás elfogadásához szükséges kétharmadba.”

²⁷ Navid, Daniel: Trade in Endangered Species: The Washington Convention: First Meeting of the Conference of the Parties. *Environmental Policy and Law*, Vol. 2 (1976) 167-170.

Doktori Műhelytanulmányok 2016.

értelmezéséről, az egyes fajokra vonatkozó végrehajtási szabályokról,²⁸ valamint számos egyéb témaköréről, mint a például besorolási kérdések²⁹ és együttműködési megállapodások.

A 2013 márciusában tartott Konferencián számos módosítást és határozatot fogadtak el a felek, amelyek több korábbi szabályt is felülvizsgáltak, és módosítottak. Először is megállapodtak abban, hogy a CITES évfordulója, március 3-a lesz az ún. „World Wildlife Day” minden évben, amelyet 2014-ben tartottak meg első alkalommal. Ezentúl szabályozást alkottak többek között a Titkárság következő periódusban történő (2015-2016) finanszírozásáról, más biológiai sokféleséghez kapcsolódó egyezményekkel való együttműködésről, kiemelten a GSPC-vel,³⁰ a CITES-hez való csatlakozás következményeiről a szegények megélhetésére vonatkozóan, és a Tudományos Hatóságok munkájának segítéséről a fajok veszélyeztetettségének vizsgálata tekintetében. Kiemelt jelentőségű, hogy elfogadtak két Akciótervet: az afrikai elefántokra vonatkozóan és egy átfogóbb jelentőségűt, amely egészen 2020-ig irányt mutat az Egyezmény tekintetében.

Ez utóbbi, a *CITES Stratégiai Vízió 2008-2020*³¹ elnevezést viselő dokumentum is kimondja, hogy az 1975 óta hatályban lévő Egyezmény és a Részleges Felek Konferenciája eddig képes volt alkalmazkodni a változó körülményekhez, a határozatok elfogadásán keresztül, és konstruktív gyakorlati megoldásokat kidolgozni a különösen bonyolult vadvilági kereskedelmi és megőrzési kérdések tekintetében. Már 1994-ben Fort Lauderdaleben felmerült, hogy az Egyezményt hatékonysági szempontok alapján felül kellene vizsgálni, hogy az a következő évtizedek kihívásaihoz is alkalmazkodni tudjon. 1997-ben, Hararében állapodtak meg a Felek egy Akcióterv elfogadásában, amely az említett változtatásokra reagál. A 2000-ben elfogadott *Stratégiai Vízió 2005 és Akcióterv* érvényességét 2004-ben meghosszabbították. A fő célkitűzés a biodiverzitás csökkenésének jelentős mérséklése volt 2010-ig, valamint a Fenntartható Fejlesztés koncepciójának integrálása az Egyezménybe. A legutóbbi, tizenhatodik Konferencián a Felek meghosszabbították az Akcióterv érvényességét egészen 2020-ig, kiegészítéseket téve a *Biodiverzitási Akcióterv 2011-2020* folytatására, és tekintettel az *Aichi Biodiverzitási Célokra*,³² valamint az Egyesült Nemzetek Fenntartható Fejlődés Konferenciájának lehetséges kimenetelére. Ezzel az új Stratégiai Elképzeléssel kívánják a CITES-t bevezetni az új évezredbe, és az alkalmassá

²⁸ Conf. 9.20. (COP 15); Conf. 10.10. (COP 16); Conf. 10.13. (COP 15); Conf 13.4. (COP 16).

²⁹ Conf. 12.11 (COP 16).

³⁰ Global Strategy for Plant Conservation of the Convention on Biological Diversity.

³¹ CITES Strategic Vision: 2008-2020.

³² Aichi Biodiversity Targets, összesen 20 cél, öt (A-E) stratégiai célkitűzés alá rendelve, amely egy tíz éves keretet szab a biodiverzitás csökkenése elleni harcra. Ld.: *Strategic Plan for Biodiversity and the Aichi Biodiversity Goals*. <https://www.cbd.int/doc/strategic-plan/2011-2020/Aichi-Targets-EN.pdf>.

Doktori Műhelytanulmányok 2016.

tenni az új kihívásokra való reagálásra. Ennek két fő célja van; i) először is az Egyezmény működésének fejlesztése, így a nemzetközi növény- és állatvilágra vonatkozó kereskedelem fenntartható keretek között lesz folytatható, ii) másodszorban annak elősegítése, hogy a CITES irányvonalának fejlesztése összeegyeztethető legyen a nemzetközi prioritásokkal, és számításba vegye az új nemzetközi kezdeményezéseket is. Természetesen ezen fontos célkitűzések eléréséhez biztosítani kell a megfelelő anyagi erőforrásokat is.

Nagyon fontos, hogy a CITES Egyezmény hatékonysága elsősorban a Felek általi teljes végrehajtásán múlik, legyenek e Felek akár fogyasztók, akár termelők az érintett termékek tekintetében. A teljes végrehajtás a Feleknek az Egyezményhez és annak alapelveihez való elkötelezettségén, a tudományos szakértelmen és vizsgálatokon, a kapacitásfejlesztésen és a kiképzésrítésen múlik. Ennek alapján *három fő stratégiai célkitűzést határoztak meg*: az Egyezményhez és annak alapelveihez való elkötelezettséget, az Egyezmény működéséhez és végrehajtásához szükséges anyagi erőforrások rendelkezésre bocsátását, valamint a CITES és más nemzetközi eszközök és eljárások által, a biodiverzitás csökkenési mértékének jelentős javítását és a kitűzött célok elérését.³³

A fentiekből is látható, hogy az Egyezményben a Részes államok folyamatosan igyekeznek megfelelni az újabb és újabb kihívásoknak. Azonban sokszor bizonyos döntésekkel egyszerűbb lett volna megelőzni egy probléma kialakulását, mint későbbi kezelését; mint ahogyan azt az afrikai elefántok ügye is mutatja.

4. CITES Egyezmény – problémák és kétségek

A fent írtak alapján is kitűnik, hogy 1973-as megalkotása óta a CITES Egyezményt folytonos módosításokkal és kiegészítésekkel igyekeztek úgy alakítani, hogy megfeleljen az újabb kor követelményeinek és a változó kihívásoknak. Azonban, bár sokan tekintik a CITES Egyezményt az egyik leghatékonyabb nemzetközi rendszernek, mások számos kritikai észrevételt fogalmaztak meg vele szemben.

Így elsősorban a CITES Egyezmény funkcionális hatékonyságával szemben, amely főként a nemzetközi közösségnek a vadvilág megőrzésére vonatkozó eltérő elképzeléseiből, az eltérő hangsúlyokból, tudniillik a fogyasztás vagy a fenntarthatóság előtérbe helyezéséből, valamint a hatékony megértés és meggyőzés hiányából fakadnak. Minden kétséget kizáróan a CITES valódi előrelépés volt, és valószínűsíthetően a vadvilág megőrzése körében született nemzetközi egyezmények közül a legsikeresebb. Azonban a szkeptikusok a kritikák

³³ CITES Strategic Vision: 2008-2020, <https://cites.org/sites/default/files/eng/res/16/E-Res-16-03.pdf>.

Doktori Műhelytanulmányok 2016.

legszélsőségesebb formáit fogalmazzák meg vele szemben, amelyeket egy olyan korszakban, amikor a biológiai sokféleség csökkenése ellen folytatott harc a nemzetközi közösség prioritása, nem lehet figyelmen kívül hagyni.

A kritikusok álláspontja szerint az Egyezmény nem találkozik az új évezred és a XXI. század követelményeivel és új megközelítés szükséges a tárgykörben. A „zöld” nem kormányzati szervezetek részéről főleg az egyes fajok függelékbe való felvételével, valamint egyes, az Egyezmény végrehajtásáért felelős személyek korrupcióban való részvételével szembeni fellépés hiánya miatt fogalmaztak meg ellenvetéseket. Így egyes ellenzők szerint az Egyezmény elbukott, és a későbbiekben egyáltalán nem kellene támogatni azt. Erre példa a „*Friends of the Orangutans*”, malajziai szervezet petíciója, amely szerint a CITES Egyezmény teljes bukás. Példaként hozzák fel, hogy néhány lépésre a CITES bangkoki irodája mellett van egy piac, ahol minden vasárnap vadvilági termékeket árulnak immáron 20 éve, egy elvileg CITES védelem alatt álló területen.³⁴ Az ellenzők másik tábora a gazdasági és szociális fejlődés, a nemzeti szuverenitás védelme és a hagyományok tisztelete, a profit maximalizálása és a bürokratikus kontroll minimalizálása tekintetében hozza fel érveit. Az egészen biztos, hogy a valamennyi táborot alapvetően nem csupán a reális megfontolás vezette, hanem az érzelmek és személyes meggyőződés által irányított érveket is felsorakoztatnak. A legszélsőségesebbek a vadvilágból származó termékek kereskedelmének teljes liberalizálása mellett foglalnak állást, mivel meggyőződésük, hogy a tilalmak csak a feketepiac megerősödéséhez vezetnek.

Ami minden oldal számára megfelelő megoldás lehetne, az a CITES Egyezmény határozottabb, hatékonyabb, előrelátóbb végrehajtása. A CITES Egyezménnyel kapcsolatosan meg lehet fogalmazni azt a kritikai észrevételt, hogy bár elfogadásának időszakában a veszélyeztetett fajokat érintő kereskedelmi tevékenység nagyon súlyos károkat okozott, ahogyan ma is, de emellett az utóbbi időszakban a biológiai sokféleség radikális csökkenésének elsődleges oka a természetes élőhelyek pusztítása. Így a jelenlegi szabályozás ún. „*top-down*” szisztémát követ. Helyette előnyösebb lenne ennek ellenkezője, vagyis a probléma gyökereit, az alapokat kezelő rendszer. Egyes álláspontok szerint a jelenlegi parancsoló-kontrolláló (*command-and-control*) rendszer helyett előnyösebb lenne egy elkötelezettségen és engedményeken alapuló rendszer kiépítése. Mindenesetre a biodiverzitás csökkenése ellen tett eddigi erőfeszítések és az ezzel kapcsolatos klasszikus felfogás helyett a nemzetközi közösségnek új irányvonalakat kellene kijelölnie, és követnie, amely az értékek sokféleségének elismerésén és egy kiegyensúlyozott rendszeren nyugszik.³⁵

³⁴ *Stop Funding CITES – They Are Part of the Problem Not the Solution*. <https://www.change.org/p/stop-funding-cites-they-are-part-of-the-problem-and-not-the-solution#petition-letter>.

³⁵ Bowman, Michael: A Tale of Two CITES: Divergent Perspective upon the Effectiveness of the Wildlife Trade Convention. *Review of European Community and International Environmental Law*, Vol. 22 (2013) No. 3, 228-238.

A kritikai észrevételek egy másik területe azzal kapcsolatos, hogy a CITES Egyezmény alapján alkalmazható szankciók beilleszthetőek-e a nemzetközi jog rendszerébe. Az Egyezmény szabályainak kikényszerítése állandó kérdés a Részes Felek között, így több konferencián is foglalkoztak a kérdéskörrel. A kereskedelmi embargó bevezetése lehetséges egy meghatározott szektor tekintetében és lehetséges általánosan, valamint az Egyezményben nem részes államokkal szemben is. Egyes államok korábbi kibújási lehetősége, vagyis az Egyezményben nem részes államokkal külső piacokon folytatott kereskedelem gyakorlatilag megszűnt az államok nagy részének csatlakozása következtében. A szankciós rendszer sikerességét azonban alátámasztja az, hogy a nem megfelelő végrehajtás következtében alkalmazott embargós intézkedések mintegy 80%-ban egy éven belül feloldhatóak voltak. Figyelemre méltó arány azonban, hogy a korlátozó intézkedéseket mintegy 95%-ban a harmadik világ államaival szemben alkalmazták. A CITES alapján hozott szankciókat a „normatív diplomácia intézményesüléseként” szokták emlegetni. A jelenlegi szakirodalmi álláspontok szerint a CITES által alkalmazott kereskedelmi korlátozások összeegyeztethetőek mind a nemzetközi jogi szabályokkal, mind pedig a Kereskedelmi Világszervezet (*World Trade Organization*, WTO) rendszerével. Ez utóbbi igazolásával szolgálhat, hogy e tekintetben még egyetlen állam sem fordult a WTO vitarendezési mechanizmusához.³⁶

5. Összegzés

A nemzetközi közösség összefogása a veszélyeztetett fajokkal kapcsolatos kereskedelem tekintetében kétségtelen és töretlen immáron több mint négy évtizede. Tagadhatatlan, hogy történtek pozitív változások és előrelépések, azonban az egyes fajok populációjában bekövetkező jelentős csökkenés, a kihalás szélére került fajok mind arra utalnak, hogy a szabályozás újragondolása és más utak kijelölése lenne szükséges.

Azonban a legnagyobb problémát nem a nemzetközi szabályozás hiányosságaiiban vagy a kikényszerítés elégtelenségében, hanem az egyes emberek gondolkodásmódjában kell keresni. Hiszen ameddig fennáll a kereslet e termékek iránt, addig lesz azt ellátó piac is. Másrészt a fajok számának csökkenésének csupán egyik oka és tényezője az azokkal, illetve a belőlük készült termékekkel történő kereskedelem. Ennek a problémának a másik oldala a természetes élőhelyek eltérítése és azok, más, emberi szemszögből jobban hasznosítható területté alakítása. Amíg nem szabunk gátat az ilyen károsító tevékenységeknek, a biológiai sokféleség pusztulásának nem lehet gátat szabni.

---

³⁶ Sand, Peter: Enforcing CITES: The Rise and Fall of Trade Sanctions. *Review of European Community and International Environmental Law*, Vol. 22 (2013) No. 3, 251-263.

Doktori Műhelytanulmányok 2016.

Vajon lehetséges-e egy olyan szabályozási rezsím megalkotása, amely minden tényezőt figyelembe vesz, megfelelve a kor követelményeinek és válaszolva a kihívásokra? Erre a kérdésre minden bizonnyal csak a következő évtizedek adhatnak választ. Azonban addig is mindent meg kell tenni legalábbis a jelenlegi állapotok fenntartása érdekében. Végző soron azonban csak egy olyan környezettudatos generáció felnevelkedése jelent megoldást, aki különbséget tud tenni birtoklás és bitorolás között.